

Zbigniew OSIŃSKI

Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UMCS w Lublinie

**CZASOPISMA OPEN ACCESS I REPOZYTORIA NAUKOWE
ELEMENTEM OBSZARU POŚREDNICZENIA W KOMUNIKACJI
NAUKOWEJ HISTORYKÓW NAJNOWSZYCH DZIEJÓW POLSKI**
**Open access journal and scientific repositories as part of the mediation area
of scholarly communication historians of recent history of Poland**

Celem artykułu jest określenie w jakim stopniu internetowe czasopisma open access i cyfrowe repozytoria naukowe wykorzystywane są przez historyków specjalizujących się w badaniach nad dziejami PRL – tę grupę humanistów, których pracami udostępnianymi w sposób otwarty zainteresowani są nie tylko badacze, lecz także przedstawiciele wielu innych grup społecznych i zawodowych – pasjonaci i eksperci historii. Przedstawiona zostanie systematyka elektronicznych i otwartych czasopism oraz repozytoriów, które do komunikacji naukowej wykorzystuje wspomniana grupa badaczy. Podjęta zostanie próba określenia na ile tematyka prac wpływa na możliwość ich opublikowania w tych historiograficznych czasopismach open access, które umieszczone zostały na ministerialnej liście czasopism, a więc zapewniających nie tylko dostęp do szerokiego grona badaczy – co może przełożyć się na wzrost ilości cytowań – lecz także pozwalających na zdobycie punktów służących do oceny pracownika. Analizie poddane zostanie również zjawisko polegające na publikowaniu przez historyków w takich obszarach Internetu, które co prawda zapewniają możliwie szeroki dostęp do czytelników, ale nie wpływają na awans zawodowy (repozytoria naukowe, niepunktowane czasopisma elektroniczne open access). Autor uznaje bowiem, że specyfika komunikacji naukowej w tej dyscyplinie obejmuje nie tylko relacje badacz-badacz, lecz także badacz-pasjonat, ekspert.

Idea wskazująca, że Internet powinien stać się głównym obszarem pośredniczenia w komunikacji naukowej humanistów, w tym badaczy dziejów Polski Ludowej/Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (1944-1989), wynika z faktu, że większość drukowanych książek i czasopism naukowych z tego obszaru nauki osiąga relatywnie niskie nakłady rzędu kilkuset egzemplarzy, co w połączeniu z cyklem wydawniczym trwającym nawet dwa – trzy lata i stosunkowo wysokimi kosztami zakupu ogranicza zasięg i tempo rozwoju debaty naukowej, a także utrudnia społeczeństwu poznawanie wiedzy interesującej nie tylko specjalistów lecz także pasjonatów i ekspertów, a tworzonej przecież głównie za pieniądze podatników. Trudno zgodzić się z ocenami, że w przypadku historiografii ani większy zasięg, ani szybsze tempo publikowania wyników badań nie są czynnikami istotnym z punktu widzenia rozwoju i promocji wiedzy historycznej. Zdecydowanie nie jest prawdziwą tezą, mówiącą że

budowanie elektronicznych zasobów wiedzy naukowej o dziejach nie jest szczególnie istotne, zwłaszcza w porównaniu z innymi dyscyplinami naukowymi (Gaziński, 2008). Bowiem oprócz szybkości udostępniania tekstów naukowych, relatywnie niskiego kosztu dostępu do publikacji w Sieci, a bezpłatnej dostępności w modelu open access, publikacja elektroniczna ma inne ważne z punktu widzenia historyka zalety. Przyspiesza i ułatwia prowadzenie naukowej polemiki. Zarówno dla badacza, jak i recenzenta kluczowa będzie możliwość szybkiego i jednoznacznego sprawdzenia, czy w danej pracy nie występują zapożyczenia mogące być uznane za plagiat. Ponadto publikacje elektroniczne pozwalają na maksymalnie tanie i efektywne dotarcie do pełnych tekstów prac zawierających określone informacje lub słowa kluczowe, porównanie zawartych w nich szczegółowych danych, schematów, map i obrazów, a także sprawdzenie poprawności cytatów i informacji bibliograficznych. Badacze procesów komunikacji wskazują, że współcześnie komunikacja naukowa jest w coraz większym stopniu zapośredniczona przez media, a Internet zajął równoprawne miejsce wśród głównych mediów (Kulczycki, 2012, s. 17 i 24). Z punktu widzenia społeczeństwa, a zwłaszcza pasjonatów historii, istotne jest także i to, że Internet zapewnia dostęp powszechny i wolny. Kluczowa dla rozwoju postulowanego modelu upowszechniania efektów badań nad dziejami PRL jest postawa samych badaczy, stąd też podjęto badania nad wykorzystywaniem przez nich możliwości, które stwarza Internet.

Pojęcia typu czasopismo open access i repozytorium naukowe na tyle utrwaliły się w świecie nauki, że w zasadzie nie wymagają wyjaśnień. Zainteresowanych znaczeniem tych pojęć można odesłać do artykułów dostępnych w sieci (np. Derfert-Wolf, 2010). Z kolei termin *obszar pośredniczenia w komunikacji naukowej* stosowany będzie w znaczeniu nadanym przez Remigiusza Sapę jako strefa fizycznego transferu i przetwarzania danych, informacji i wiedzy wytworzonych przez naukę dla nauki (oraz dla pasjonatów i ekspertów), której granice wyznacza z jednej strony moment, w którym naukowiec-nadawca postanawia upublicznić wyniki swoich rozważań lub badań, a z drugiej chwila, gdy naukowiec-odbiorca zaczyna interpretować pozyskane zasoby na własny użytek (Sapa, 2009). Obszarem pośredniczenia w komunikacji naukowej stał się niewątpliwie Internet, w którym możliwe jest stworzenie warunków wskazanych przez R. Sapę. Uznał on, że w obszarze pośredniczenia w komunikacji naukowej w trakcie i przy okazji transferu wiedzy naukowej dokonuje się wiele ważnych dla nauki procesów, w tym: upublicznianie nowej wiedzy, jej walidacja i wartościowanie, rejestracja, organizacja dostępu do zasobów już wytworzonych czy regulacja relacji między naukowcami (Sapa, 2011). Czasopisma open access i repozytoria naukowe w zasadzie spełniają te warunki, a dodatkowo umożliwiają rozbudowanie komunikacji naukowej o relacje badacz - pasjonat, ekspert. Dla zbadania tak zakreślonego

obszaru pośredniczenia w komunikacji naukowej istotne stają się czynniki związane z zachowaniami potencjalnych dostawców wiedzy – starania o awans zawodowy, czyli m.in. o punkty za publikacje i o cytowania – oraz potencjalnych odbiorców – wyszukiwanie w Internecie przy użyciu najpopularniejszej w Polsce wyszukiwarki prac naukowych Google Scholar.

Przedmiotem badań – analizy internetowych zasobów - stały się te elektroniczne czasopisma naukowe (w tym elektroniczne wersje czasopism tradycyjnych), które zapewniają wolny, stały dostęp online do recenzowanych artykułów naukowych z zakresu mieszczącego w sobie dzieje PRL, jak też i te, które oferują jedynie tak zwany dostęp opóźniony, uwzględniający półroczne, czy nawet dłuższe embargo wydawców (bez względu na format danych, wykorzystywanie lub niestosowanie licencji Creative Commons, oraz pobieranie lub niepobieranie opłat od autorów). Warunkiem koniecznym przyjętym przez autora było udostępnianie pełnych tekstów artykułów z minimum dwóch roczników wydanych w latach 2008-2012 oraz obecność w jednej z baz indeksujących: Arianta (<http://www1.bg.us.edu.pl/bazy/czasopisma/>), DOAJ (<http://www.doaj.org>), Journals for Free (<http://www.journals4free.com/>), JURN (<http://www.jurn.org/directory/>), OAJSE (<http://oajse.com/>).

W zestawie badanych repozytoriów naukowych uwzględniono zarówno instytucjonalne jak i dziedzinowe, pod warunkiem, że pozwalały na deponowanie w swoich zasobach prac z zakresu dziejów PRL. Uwzględniono też biblioteki cyfrowe jako struktury, które co prawda odróżniają się od repozytoriów m.in. sposobem gromadzenia kolekcji, ale pełnią podobne funkcje. W repozytorium aktywność pozostaje w zasadzie po stronie autora pracy, to on decyduje o jej udostępnieniu. W bibliotece cyfrowej aktywność jest po stronie pracowników danej instytucji. Oba typy przedsięwzięć zapewniają najczęściej wolny dostęp do pełnych tekstów prac naukowych. Należy jednak mieć świadomość, że standard metadanych (djvu) wykorzystywany przez biblioteki cyfrowe utrudnia indeksowanie jej zasobów przez Google Scholar, co czyni zgromadzone tam prace w zasadzie niewidocznymi dla zainteresowanych. Częściowo łagodzi ten problem fakt, że wiele prac zgromadzonych w bibliotekach cyfrowych w formacie djvu indeksuje wyszukiwarka ogólna Google, z tym, że są one ukryte w setkach, a nawet tysiącach pozycji wyników wyszukiwania.

W badanym zestawie czasopism wyróżnić można polskie i zagraniczne, wydawane w wersji tradycyjnej plus elektronicznej oraz wyłącznie elektroniczne, a także obecne i nieobecne na ministerialnej liście czasopism punktowanych. Do polskich punktowanych czasopism naukowych wydawanych tradycyjnie i w wersji elektronicznej udostępnianej przynajmniej częściowo w formule open access, których zakres tematyczny obejmuje m.in.

dzieje PRL zalicza się: „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historica” (http://historia.up.krakow.pl/?page_id=336), „Annales UMCS Sectio F” (<http://www.versita.com/auh/>), „Białostockie Teki Historyczne” (<http://forum.amerykanistyczne.uwb.edu.pl/teki.php>), „Biuletyn Historii Pogranicza” (<http://pth.uwb.edu.pl/biuletyn/index.htm>), „Biuletyn Historii Wychowania” (<http://www.ptpn.poznan.pl/Wydawnictwo/czasopisma/BHW/bhw.html>), „Colloquium” (<http://www.publikacjeonline.wnhis.iq.pl/>), „Czasopismo Prawno-Historyczne” (<https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/handle/10593/1755>), „Echa Przeszłości” (<http://www.uwm.edu.pl/historia/echa-przeszlosci>), „Historia i Polityka” (<http://www.ism-starastrona.umk.pl/index.php>), „Pamięć i Sprawiedliwość” (<http://ipn.gov.pl/zasoby-cyfrowe/pamiec-i-sprawiedliwosc>), „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne” (<http://www.ihpt.pl/pzh.php>), „Prace Komisji Środkowoeuropejskiej Polskiej Akademii Umiejętności” (<http://pau.krakow.pl/index.php/Prace-Komisji-Srodkowoeuropejskiej.html>), „Res Historica” (<http://reshistorica.umcs.lublin.pl/>), „Rocznik Lubelski” (<http://roczniklubelski.umcs.lublin.pl/>), „Słupskie Studia Historyczne” (<http://ssh.apsl.edu.pl/>), „Studia Podlaskie” (<http://www.studiapodlaskie.pl/>), „Teka Komisji Historycznej OL PAN” (<http://www.pan-ol.lublin.pl/wydawnictwa/Teka-Hist.html>). Do polskich punktowanych czasopism open access dostępnych dla historyków okresu PRL, wydawanych wyłącznie on-line zalicza się „Kultura i Historia” (<http://www.kulturaihistoria.umcs.lublin.pl/>).

Do czasopism naukowych z badanej grupy dostępnych przynajmniej częściowo w formule open access, ale nie umieszczonych na ministerialnej liście zalicza się: „Historic@” (<http://www.univ.rzeszow.pl/wydzialy/socjologiczno-historyczny/instytut-historii/czasopisma/historic>), „Meritum” (<http://meritumuwmm.wordpress.com/>), „Prace Historyczno-Archiwalne” (http://www.reprocentrum.pl/archiwum_rzeszow/), „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza. Zeszyty Historyczne” (<http://kernel.bg.ajd.czyst.pl/wydawnictwo.php#ZH>), „Przegląd Wojskowo-Historyczny” (<http://www.wceo.wp.mil.pl/pl/192.html>), „Rocznik Mazowiecki” (<http://mazowsze.hist.pl/magazine.php?id=17>), „Wrocławski Rocznik Historii Mówionej” (<http://www.pamieciprzyszlosc.pl/pl/rocznik>). Podobną możliwość - publikacje niepunktowane - daje elektroniczna wersja historycznego czasopisma popularno-naukowego „Biuletyn IPN” (<http://ipn.gov.pl/zasoby-cyfrowe/biuletyn-instytutu-pamieci-narodowej>). Tak dobrany zestaw składa się przede wszystkim z czasopism ogólnohistorycznych, umożliwiających publikowanie każdemu badaczowi dziejów PRL, bez względu na zainteresowania badawcze.

Powyższe zestawienie zostało rozbudowane o zagraniczne, internetowe czasopisma open access, które publikują artykuły o tematyce przynajmniej częściowo pokrywającej się z zainteresowaniami badaczy dziejów PRL. W badaniach uwzględniono czasopisma angielsko i francuskojęzyczne indeksowane w DOAJ:

- obecne na ministerialnej liście: „Cromohs (Cyber Review of Modern Historiography)” (<http://www.cromohs.unifi.it/eng/index.html>) - publikowane tematy: rozwój współczesnej kultury i świadomości historycznej, a zwłaszcza historiografii, filozofii i metodologii historii, dydaktyki historii, dzieje uniwersytetów i indywidualnych historyków.
- nieobecne na ministerialnej liście: „Culture & History Digital Journal” (<http://cultureandhistory.revistas.csic.es/index.php/cultureandhistory>) - publikowane tematy: metodologia historii, a w szczególności prowadzenie dialogu ze współczesnością łamiące tradycyjne formy myślenia oparte na chronologii, analizie diachronicznej i klasycznych faktach i formach myślenia opartych wyłącznie na analizie tekstu i dokumentów; „Genre & Histoire” (<http://genrehistoire.revues.org>) - wyłącznie problematyka płci kulturowej w ujęciu historycznym; „Histoire@Politique” (<http://www.histoire-politique.fr>) - problematyka historii najnowszej mająca wymiar uniwersalny, ponadnarodowy, np. sfera prywatna i publiczna w krajach komunistycznych, problematyka kobiet oraz religii; „Journal of Historical Biography” (<http://www.ufv.ca/jhb>) - biografistyka; „Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe” (<http://www.ecmi.de/publications/jemie>) - mniejszości narodowe w Europie; „Quest: Issues in Contemporary Jewish History” (<http://www.quest-cdecjournal.it>) - dzieje Żydów w Europie po II wojnie światowej.

Dodatkowo w Journal for Free, JURN lub OAJSE indeksowane są następujące czasopisma angielsko i francuskojęzyczne mogące zainteresować historyków PRL, ale nieobecne na ministerialnej liście: „Central and Eastern European Review” (<http://spaces.brad.ac.uk:8080/display/ssishistoryjournal/Home+Page>) - dzieje Europy Środkowo-Wschodniej; „Internarium” (<http://ece.columbia.edu/intermarium>) - dzieje Europy Środkowo-Wschodniej; „Journal of the American Association for History and Computing” (<http://quod.lib.umich.edu/j/jahc>) – wykorzystanie technologii informacyjnej do badań historycznych; „Left History” (<http://lefthistory.ca>) – płeć kulturowa, antykolonializm, etniczność, seksualność, debaty marksistowskie, feministyczne i postmodernistyczne; „Oral History Forum” (<http://www.oralhistoryforum.ca>) – problematyka oral history; „Socjal History” (<http://pi.library.yorku.ca/ojs/index.php/hssh>) – problematyka społeczna, polityczna, kulturalna i ekonomiczna.

Powyższy zestaw jest o tyle interesujący dla historyka, że punkty do dorobku zapewnia nie tylko czasopismo z listy ministerialnej, lecz także wszystkie pozostałe (4 punkty za publikację w języku obcym). Stąd też istotny jest problem, czy każdy temat badawczy z dziejów PRL ma szansę na przyjęcie do publikacji w tych czasopismach. Okazuje się, że tylko w trzech przypadkach („Central and Eastern European Review”, „Intermarium”, „Socjal History”) takie szanse istnieją. Zdecydowana większość czasopism open access zawęży bowiem tematykę artykułów głównie do metodologii historii oraz tzw. historii niekonwencjonalnej¹. Nie są to problemy często podejmowane przez badaczy dziejów PRL.

Jeżeli chodzi o repozytoria naukowe i biblioteki cyfrowe, badaniu poddano przedsięwzięcia udostępniające polskie publikacje humanistyczne, które indeksowane są w DRIVER (<http://search.driver.research-infrastructures.eu>) i Agregatorze CEON (<http://agregator.ceon.pl/>), DART Europe (<http://www.dart-europe.eu>), OpenDOAR (http://www.open_doar.org/index.html) oraz ROAR (<http://roar.eprints.org/>).

Spśród czasopism polskich udostępniających przynajmniej część artykułów naukowych na zasadach open access jedynie „Pamięć i Sprawiedliwość” i „Biuletyn IPN” poświęcone są prawie całkowicie dziejom PRL. W pozostałych czasopismach artykuły z tego zakresu historii stanowią od 2% do 20% prac opublikowanych w wolnym dostępie. Indeksowanie artykułów w wyszukiwarce Google Scholar i programie liczącym cytowania Publish or Perish zapewnia jedynie 40% zbadanych czasopism. Nie są indeksowane artykuły udostępniane przez redakcje w ramach bibliotek cyfrowych w formacie djvu, skany bez OCR oraz te, którym co prawda nadano format pdf, ale umieszczono zbiorczo (cały numer czasopisma lub praca zbiorowa) w ramach jednego pliku (wyszukiwarka ogólna Google radzi sobie z takim zadaniem dużo lepiej). Z tym, że cytowania pojawiły się w Publish or Perish jedynie w przypadku 18% indeksowanych artykułów z czasopisma „Pamięć i Sprawiedliwość” opublikowanych do 2005 r. (większość to cytowania pojedyncze, ale kilka prac ma nawet od pięciu do dziesięciu cytowań) oraz w przypadku pojedynczych artykułów z „Rocznika Lubelskiego”, „Rocznika Mazowieckiego”, „Słupskich Studiów Historycznych” oraz „Studiów Podlaskich”. Pozostałe artykuły z dziejów PRL indeksowane w Google Scholar nie doczekały się cytowań, nawet w przypadku publikacji w języku angielskim

¹ Tak nazywa się nowe zjawiska w obszarze rozważań o dziejach, które stoją w opozycji do historiografii akademickiej. Ich przedstawiciele odrzucają uznane reguły metodyczne i dążenie do obiektywizmu. Tworzą subiektywne narracje łamiące porządek przyczynowo-skutkowy, eksperymentujące ze sposobami przedstawiania problemów. Wypowiedzi historyków niekonwencjonalnych cechuje emocjonalność, preferowanie własnego punktu widzenia oraz ideologiczne zaangażowanie, zwłaszcza o charakterze lewicowym. Stworzyli oni takie nurty badawcze jak studia postkolonialne, etniczne, badania płci kulturowej, seksualnych mniejszości, grup wykluczonych i zmarginalizowanych, niepełnosprawnych, a nawet studia nad zwierzętami i rzeczami. W tego typu pracach nie chodzi o odkrywanie nowych faktów i wyjaśnianie zjawisk, lecz o tworzenie zideologizowanych teorii, które mają wspierać lewicowe cele oraz budować świadomość grup mniejszościowych i wykluczonych.

w „Annales UMCS. Sectio F”. Istnieją dwa główne powody, dla których nawet prace polskich historyków opublikowane w formule open access w języku angielskim, czyli dostępne dla maksymalnie szerokiego grona badaczy, nie wzbudziły naukowej dyskusji, której przejawem są cytowania. Jeden z powodów autor wykazał we wcześniejszych badaniach (Osiński, 2012). Analiza cytowań artykułów opublikowanych w języku angielskim w czasopismach indeksowanych w bazach Web of Science i Scopus wykazała, że historycy specjalizujący się w najnowszych dziejach Polski są bardzo słabo obecni w światowych indeksach cytowań (zdecydowana większość artykułów ma zerowe cytowania). Wynika to głównie z faktu, że zdecydowana większość źródeł, które stanowią podstawę badań dla tej grupy historyków, stworzono w języku polskim. Nie można więc badać historii Polski w XX wieku bez bardzo dobrej znajomości tego języka. Dlatego też dyskusja wewnątrz tej grupy badaczy odbywa się w języku polskim. Publikowanie w innych językach jest bezcelowe, gdyż wszyscy specjaliści z zakresu najnowszych dziejów Polski znają język polski. Publikowanie po angielsku nawet w czasopismach indeksowanych w znanych bazach nie wpływa na poszerzenie zasięgu oddziaływania danej pracy, o czym świadczą wspomniane już zerowe cytowania takich publikacji. Skoro historycy spoza Polski nie badają, z powodu nieznajomości języka, najnowszych dziejów Polski, to raczej nie należy oczekiwać, by cytowali prace z tej tematyki. Badania zagranicznych czasopism open access publikujących prace polskich historyków potwierdzają tę tezę. Drugi powód wyłania się z analizy wszelkich cytowań prac z zakresu najnowszej historii Polski wykazywanych przez program Publish or Perish. Cytowane są prace, które opublikowano przed minimum pięciu – sześciu laty, najczęściej wtedy gdy dotyczą problematyki interesującej większą grupę badaczy. Przykładem mogą być stosunkowo liczne (jak na prace historiograficzne) cytowania artykułów opublikowanych w czasopiśmie „Pamięć i Sprawiedliwość”. Stosunkowo duża grupa badaczy związanych z Instytutem Pamięci Narodowej eksploruje archiwalia aparatu bezpieczeństwa i pisze artykuły, w których, co normalne, cytuje inne prace oparte na tychże materiałach archiwalnych.

W przypadku angielsko i francuskojęzycznych czasopism open access, w których badacze dziejów Polski mogliby publikować ze względu na zakres problematyki dopuszczanej przez redakcje, sytuacja z aktywnością polskich historyków jest bardzo zła. Na trzynaście zbadanych czasopism tylko w dwóch stwierdzono obecność artykułów polskich badaczy poświęconych dziejom PRL („Central and Eastern European Review” – 4 artykuły w okresie 2007-2012 oraz „Intermarium” – 22 artykuły w okresie 1997-2011). Każdy artykuł, co oczywiste, opublikowany został w języku angielskim, ale nie przełożyło się to na cytowania. Na 26 znalezionych artykułów 22 są indeksowane przez program Publish or

Perish, z czego jeden ma cztery cytowania, trzy po dwa i trzy po jednym. Wszystkie cytowania dotyczą artykułów opublikowanych przed 2004 r. Dodać należy, że zainteresowanie problematyką dziejów PRL badaczy spoza Polski, którzy publikują w zbadanych czasopismach, jest bardzo niewielkie. Znalaziono jedynie pięć takich prac, a na dodatek nie zdobyły one żadnych cytowań. Częściowym wyjaśnieniem słabej aktywności polskich badaczy we wspomnianych czasopismach zagranicznych jest wspomniany już fakt, że dominująca w nich problematyka (metodologia historii i historia niekonwencjonalna) nie jest popularna wśród polskich historyków.

W przypadku repozytoriów naukowych i bibliotek cyfrowych natrafiono na dwa istotne problemy: wspomniany już brak indeksowania plików djvu przez wyszukiwarkę Google Scholar i program Publish or Perish oraz niewielkie zainteresowanie historyków udostępnianiem swoich prac w takich zasobach. Okazało się, że drugi z wymienionych problemów jest niezmienny od kilku lat. W roku 2013 obecność w Internecie prac naukowych z zakresu historii PRL nie jest większa niż wykazały to wcześniejsze badania autora prowadzone w roku 2010 (Osiński, 2010). Niektóre uniwersytety tworzą lub współtworzą repozytoria naukowe i biblioteki cyfrowe, w których badacze lub bibliotekarze mają możliwość umieszczania elektronicznych wersji prac naukowych. Jednakże, w przypadku prac o dziejach PRL z tej możliwości korzystają rzadko. Wyraźny postęp zaobserwowano jedynie w przypadku upubliczniania tekstów rozpraw doktorskich. Zarówno przeszukiwanie poszczególnych repozytoriów i bibliotek za pomocą indeksów i wyszukiwarek dostępnych na stronach WWW tych przedsięwzięć, jak i wykorzystanie w tym celu baz indeksujących prace naukowe dostępne w Internecie dało rezultat w postaci kilkudziesięciu prac umieszczonych w kilku repozytoriach i bibliotekach (głównie w AMUR, Repozytorium CEON, Bibliotece Cyfrowej UMCS w Lublinie, Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej, Śląskiej Bibliotece Cyfrowej, Podkarpackiej Bibliotece Cyfrowej, Zielonogórskiej Bibliotece Cyfrowej). Stwierdzono, że indeksowanie w Google Scholar i programie Publish or Perish obejmuje jedynie prace umieszczone w AMUR i Repozytorium CEON (indeksowanie części zasobów bibliotek cyfrowych zapewnia wyszukiwarka ogólna Google). Jednakże, jak na razie, w przypadku prac z najnowszej historii Polski nie przekłada się to na cytowania indeksowane przez Publish or Perish. Jednym z powodów może być fakt, że w obu repozytoriach znajdujemy prace nowe, powstałe w ostatnich dwóch-trzech latach.

Analiza opisanego na wstępie, zagospodarowanego przez badaczy dziejów PRL, wycinka obszaru pośredniczenia w komunikacji naukowej pokazuje, że jego rozwój jest hamowany przez dwa procesy, które wzajemnie się wzmacniają. Pierwszy z nich, to wyraźnie dostrzegany u tej grupy badaczy konserwatywny kult druku powodujący, że tylko publikacja

drukowana ma rangę naukowej (i daje punkty). Redakcje najbardziej znaczących dla badanego środowiska czasopism naukowych („Acta Poloniae Historica”, „Dzieje Najnowsze”, „Kwartalnik Historyczny”) oraz wydawcy monografii i prac zbiorowych ograniczają się do umieszczenia w zasobach Internetu jedynie spisów treści, a co najwyżej abstraktów. Do tego dochodzi konserwatyzm wynikający z postawy badawczej – nieufność wobec niesprawdzonych nowinek, obawy humanistów przed technologicznymi nowościami oraz problemy wynikające z zawilości i restrykcyjności prawa autorskiego (Wilkowski, 2009). Efektem jest stwierdzona niewielka obecność w Internecie prac naukowych z zakresu dziejów PRL udostępnianych w wolnym dostępie. Drugi proces polega na niedostosowaniu się wydawców części naukowych czasopism open access oraz właścicieli bibliotek cyfrowych i repozytoriów naukowych do wymagań podstawowej wyszukiwarki naukowej Google Scholar i bazującego na niej programu do wyszukiwania cytowań Publish or Perish. W związku z tym duża część prac naukowych publikowanych w Sieci nie jest widoczna dla zainteresowanych. Fakt, że dany zasób jest indeksowany przez wyszukiwarkę ogólną Google jest istotny z punktu widzenia udostępniania prac dla ogółu zainteresowanych, ale nie z punktu widzenia przydatności zawodowej dla badaczy. Bowiem tylko dane z Google Scholar i Publish or Perish uwzględniane są w ocenie dorobku. Wzmacnia to negatywne nastawienie badaczy do umieszczania swoich prac we wspomnianych zasobach. Pojawia się u nich bowiem pytanie – po co mam to robić, skoro przeglądając wyniki wyszukiwania w Google Scholar rzadko trafiam na prace innych badaczy z mojej dyscypliny, najczęściej nie zyskam punktów do oceny, a do tego mogę narazić się na problemy z prawem autorskim? Konserwatyzm badaczy (wspierany przez zasady oceny dorobku naukowego) i problemy ze standardami metadanych wykorzystywanych do publikowania prac naukowych w Internecie nawzajem się wzmacniają w roli „hamulcowych” idei open access.

Kolejnych wyjaśnień dostarczają dane z projektu Study of Open Access Publishing realizowanego w ramach inicjatywy „Science in Society” w latach 2009-2011. Okazało się, że jedynie co trzeci ankietowany polski badacz (spośród 474, w tym kilkunastu historyków) znał czasopisma open access ze swojej dyscypliny, a 40% czytających artykuły w Internecie nie miało świadomości, że korzystało z takich właśnie czasopism (Marciniak, 2012). Świadczy to o tym, iż zainteresowanie polskich badaczy usprawnieniem komunikacji naukowej poprzez wykorzystanie Internetu nie jest zjawiskiem częstym. Wykazane w niniejszym artykule problemy historyków PRL z internetowymi zasobami niewątpliwie wspierają, ale też częściowo wyjaśniają takie nastawienie.

LITERATURA

- Derfert-Wolf L., (2010) Nowy model komunikacji naukowej, [online] *Forum Akademickie*, nr 5, [dostęp 01.04.2013] http://www.forumakad.pl/archiwum/2010/05/62_nowy_model_komunikacji_naukowej.html
- Gaziński R., (2008) Świat informacji na nośnikach elektronicznych a humanista na przykładzie warsztatu historyka, W: *Informacja dla nauki a świat zasobów cyfrowych*, red. H. Ganińska, Poznań, Biblioteka Główna Politechniki Poznańskiej.
- Kulczycki E., (2012) *Teoretyzowanie komunikacji*, Poznań, Wyd. Naukowe Instytutu Filozofii UAM.
- Marciniak M., (2012) Opinie naukowców na temat publikowania na zasadach open access w świetle badań realizowanych w ramach projektu Study of Open Access Publishing (SOAP), [online] eLiS [dostęp 01.04.2013] <http://eprints.rclis.org/17290/>
- Osiński Z., (2012) Bibliometria metodą analizy i oceny dorobku naukowego historyków najnowszych dziejów Polski, W: *Kultura, historia, książka*, red. A. Dymmel, B. Rejak, Lublin, Wyd. UMCS, s.605-616.
- Osiński Z., (2010) Nauka 2.0 w środowisku historyków najnowszych dziejów Polski, *Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej*, nr 4, s. 25-31.
- Sapa R., (2011) Konflikty w obszarze pośredniczenia w komunikacji naukowej: interesy i ideologia, W: *Otwarte zasoby wiedzy: nowe zadania uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej. Materiały konferencyjne Kraków-Zakopane, 15-17 czerwca 2011*, pod red. M.M. Górskiego, M. Marcinek, s. 17-30
- Sapa R., (2009) *Metodologia badań obszaru pośredniczenia w komunikacji naukowej z perspektywy nauki o informacji*, Kraków, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Wilkowski M., (2009) Nauka 2.0: slogany i praktyka. [online] *Historia i Media*, [dostęp 01.04.2013] <http://historiaimedia.org/2009/11/16/nauka-2-0-slogany-i-praktyka/>.

Abstract: The Internet is beginning to play an important role in scientific communication in the environment as humanists. The purpose of this article is to determine the extent to which open access online journals and scientific digital repositories are used by historians specializing in the study of the history of the People's Republic of Poland - the group of humanists whose work made available in an open access interest are not only researchers, but also of many other social groups and professional - passionate history. Will be presented systematic of electronic journals and open repositories for scholarly communication that uses this group of researchers. An attempt will be made to determine how the subject of the work affects the possibility of their publication in the open access journal historiographical that are placed on the ministerial list of magazine, and thus provide not only access to a wide range of researchers - which can translate into an increase in the number of citations – but also allow to gain points for the assessment of the employee. The analysis will also be publishing phenomenon of the historians in the areas of Internet, which indeed provide the widest possible access to readers, but does not affect the career progression (non-point electronic journals, repositories with the texts of scientific papers). Author acknowledges fact that the specificity of science communication in this discipline includes not only researcher-researcher relationships, but also passionate researcher.